

JURYRAPPORT BNG LITERATUURPRIJS 2024

Zestien inzendingen telde de BNG Literatuurprijs dit jaar. Onder de inzenders waren net zoveel mannen als vrouwen. Opvallende trends zagen we niet, of het moet de enorme verscheidenheid aan engagement zijn geweest.

Om reglementaire redenen waren er vier afvallers onder de inzenders: drie van hen hadden een non-fictiewerk ingestuurd en één van de inzendingen verscheen alweer twee jaar geleden. Het reglement van de BNG Bank Literatuurprijs prijs schrijft namelijk voor dat deze aanmoedigingsprijs toegekend wordt aan een Nederlandse auteur van veertig jaar of jonger, die twee of meer literaire prozawerken in het genre fictie op de naam heeft staan, die nog niet doorgebroken is én die ook nog geen grote literaire prijs heeft ontvangen. Bovendien heeft de auteur in het jaar dat besproken wordt een roman of verhalenbundel gepubliceerd.

De jury bestond dit jaar uit Esther Op de Beek - universitair docent Moderne Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit Leiden, Juryvoorzitter Pieter Jeroense - bestuurslid BNG Cultuurfonds, Sebastiaan Kort – criticus - en Dieuwertje Mertens - criticus en schrijver. De organisatie van alle jury-bijeenkomsten was in handen van secretaris Mat Meijs.

Net zoals vorig kende de jury ook dit jaar ook wat poëtische uitdagingen. Er werd flink getwist over wat een geslaagde stijl is, hoe toegankelijk een boek moet zijn, of de mate van engagement een rol speelt bij de beoordeling van een boek en wat een eigenzinnige literaire stem precies is. We kwamen redelijk snel tot een shortlist. Maar wie moest er winnen? Daar hadden de juryleden allemaal hun geheel eigen opvattingen over. Dat betekent dat alle genomineerden zich kunnen warmen aan de gedachte dat er voor iedere auteur een jurylid is geweest dat keihard voor hen heeft gestreden.

Toch zijn we er op de een of andere manier in geslaagd om tot overeenstemming te komen. En er is niet eens heel veel fysiek geweld aan te pas gekomen.

Ik loop de genomineerde titels met u langs in alfabetische volgorde.

Leonieke Baerwaldt (1985) bestormde in 2022 de Nederlandse literatuur met de sprookjesachtige verhalenbundel *Hier komen wij vandaan*, waarin ze net zo'n onsentimentele toon aanslaat en net zoveel onverschrokkenheid toont als in haar roman *Dagen als vreemde symptomen*.

Dat de lezer geduld moet hebben maakt Baerwaldt vanaf begin van deze roman duidelijk. Haar personage Sisyphus laat zich niet zo makkelijk benaderen. 'Ze kiest voor de allegorie./Ze kiest voor de caleidoscopische benadering. (...) Uit elk fragment poetst ze zichzelf tevoorschijn,' schrijft Baerwaldt.

Door middel van korte observaties, gedachten en flarden van gesprekken met haar man of een hulpverlener, maken we kennis met een verslagen moeder van een meervoudig gehandicapte dochter. Zoals de mythologische figuur Sisyphus voor straf tot het einde der tijden een rotsblok de berg op moet rollen, omdat hij de goden had bespot, zo duwt

Baerwaldts' Sisyphus een lege rolstoel de helling op richting het dagcentrum waar ze haar dochter moet ophalen. Onverrichter zake keert ze steeds terug. Wat weerhoudt haar?

Baerwaldt laat met veel compassie zien wat de dagelijkse zorg voor een meervoudig gehandicapt kind betekent: het is loeizwaar, repetitief en uitzichtloos. Vorm en inhoud gaan in deze roman hand in hand: de korte ritmische zinnen, de herhalingen en de witregels onderstrepen Sisyphus' realiteit. Tegelijkertijd schrijft Baerwaldt bij vlagen poëtisch in beeldende zinnen als: 'Laten we samen blanco zijn. (...) Als een grasveld waar een laagje nachtvorst overeen ligt.'

Dagen als vreemde symptomen is een gelaagde roman vol verwijzingen naar de filosofie en Griekse mythologie. Van Baerwaldts keuze voor een genadeloze, gefragmenteerde vorm en een niet altijd even behagende stijl getuigt van lef en oorspronkelijkheid. De lezer die zich aan de vertelling van deze in beginsel ontoegankelijke moeder over durft te geven zal diep geroerd zijn door deze uitzonderlijke roman.

~

Delvend schrijven zonder daarbij terug te vallen op al te doorzichtige retorische trucs, dat lijkt al vanaf het begin van zijn schrijverschap het streven te zijn van dichter en romancier Roelof ten Napel (1993).

Zijn laatste toevoeging hieraan is *Over het zwijgen*, een relatief dunne, intellectuele roman over Marie Verhulp, een vrouw van middelbare leeftijd die ooit indruk maakte als dichter, maar die van de ene op de andere dag de pen terzijde schoof en werkzaam werd als docente filosofie. Ze wordt opgezocht door Herder, een jonge dichter die haar in de gedaante van journalist opzoekt om aan de weet te komen waarom ze tot het zwijgen overging.

Ten Napels roman laat zich lezen als een roman waarin de literatuur en de filosofie elkaar op een vanzelfsprekende manier ontmoeten. We worden meegenomen in de werelden van Verhulp en Herder, maar ook de meer theoretische vraagstukken krijgen ruim baan. Zal iemand die ooit kunst maakte - en goeie ook - zich ooit nog los weten te maken van die bestemming? Zullen ze altijd over je blijven praten als een in de modder vastgelopen voertuig omdat je iets anders bent gaan doen?

Het lijkt erop dat ten Napel pleit voor een ontspannener omgang met het 'zijn', met wat je identiteit was, of je nu ooit dichter was, bakker of boef. De plek die je inneemt, bijvoorbeeld als je dicht, kan vluchtig zijn, leert Ten Napel ons: de woorden komen tot je, maar daarna soms niet meer: tijd voor iets anders.

De manier waarop Ten Napel in *Over het zwijgen* omspringt met zulke vragen is eigen en indrukwekkend; zijn personages zijn denkende, gewetensvolle mensen, maar ze maken deel uit van een verhaal dat helder en opeisend wordt verteld. Moge Roelof Ten Napel nog lang de plek van schrijver innemen, boeven en bakkers genoeg.

~

Of het nu gaat om zijn humoristische, poëtische performances, de sprookjesachtige roman *Het Perenlied* of droogkomische reisverslag *Visjes*; als er iets is dat Joost Oomen (1990) kenmerkt is het volledige toewijding aan het lieve, goede en mooie.

In *Het paradijs van slapen* werpt hij de intrigerende, en misschien ook wezenlijke vraag op: wat betekent die toewijding aan schoonheid en vrolijkheid in het denken over euthanasie? Mooi willen sterven?

Samen met euthanasiearts Theo Engel blikken we terug op het leven van Gerrit Blauw, een man van 71, opgeruimd en gezond, die vindt dat zijn leven wel mooi is geweest, in beide betekenissen van het woord. Het was mooi. Het is klaar. En naarmate we meer te weten over komen over dat leven, vragen we ons af: wat telt als 'mooi' of 'genoeg geweest'? Het mooiste dat er in dat leven gebeurde? Of ook dat wat juist nooit gebeurde, maar toch mooi was?

Oomen viert de schoonheid zoals alleen hij dat kan: ook de schoonheid van het vluchtige, het vergeefse, speelse of verdrietige, in een roman die bol staat van originele, vrolijke en beklievende beelden. Een roman die menselijkheid zoekt in vragen rondom abortus, euthanasie of rouw en een roman die – ook op dat punt blijft Oomen zichzelf trouw – licht en mooi wil blijven. Een roman die juist daardoor raakt en bespreekbaar maakt.

Drie uiteenlopende titels die we allemaal om uiteenlopende redenen zullen koesteren. Of dat nu is om de filosofische vraagstukken die in deze roman worden aangeroerd, de romantische liefde die zo treffend is verwoord, de geslaagde compositie, het gevoel voor humor of de mooie zinnen die erin voorkomen. We hebben van alle drie erg genoten.

Helaas kunnen we maar één juryprijs uitreiken.

De winnaar van de BNG Literatuurprijs van dit jaar is een bijzonder eigenzinnig auteur, die moeilijke onderwerpen niet schuwt in deze intelligente, gelaagde en ontroerende roman. De roman van de winnaar roept vragen op bij de lezer over zorg en liefde en de begrenzings daarvan en over de waarde van een leven. Dat doet deze auteur in ritmische, beeldrijke zinnen. Vorm en inhoud gaan hand in hand in deze knap geconstrueerde roman. De verteller heeft de jury een brok in de keel bezorgd.

We laten u niet langer in spanning:

Gefeliciteerd Leonieke van Baerwaldt met de BNG Literatuurprijs 2024 voor *Dagen als vreemde symptomen*.